

TRGOVINSKI REŽIMI, KI SE UPORABLJAJO ZA DRŽAVE V RAZVOJU

V razvojni politiki EU je poudarjen pomen trgovine, ki je osredotočena na države, najbolj potrebne pomoči. Splošna shema preferencialov za določeno blago iz držav v razvoju zagotavlja prednostni dostop do trga EU. Sporazumi o gospodarskem partnerstvu zagotavljajo preferenčno trgovinsko obravnavo za afriške, karibske in pacifiške države, medtem ko se shema „vse razen orožja“ uporablja za najmanj razvite države. Te sheme so v skladu s pravili Svetovne trgovinske organizacije.

PРАВNA PODLAGA

Pravna podlaga za skupno trgovinsko politiko je člen 207 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU). Člen 188(2) PDEU določa, da se za izvajanje skupne trgovinske politike uporablja redni zakonodajni postopek, ki zahteva potrditev Parlamenta.

Skladno s členom 218 PDEU je odobritev Parlamenta potrebna za sklenitev mednarodnih trgovinskih sporazumov, kot so sporazumi o gospodarskem partnerstvu.

TRGOVINA IN RAZVOJ EU

Sporočilo Komisije iz leta 2012 z naslovom Trgovina, rast in razvoj: prilagoditev trgovinskih in naložbenih politik državam, ki najbolj potrebujejo pomoč^[1] je pomembna sprememba paradigme trgovine in razvoja. Čeprav je trgovino znova postavila v središče razvojnih strategij, pa je poudarila, da je treba bolj upoštevati razlike med državami v razvoju, da bi se osredotočili na tiste, ki najbolj potrebujejo pomoč. Zavzela se je za večje sinergije med trgovinskimi in razvojnimi politikami, kot sta načelo EU o usklajenosti politik za razvoj in sporočilo o agendi za spremembe iz leta 2011^[2], ter ponovno opozorila na pomen spoštovanja temeljnih vrednot EU, kot so človekove pravice.

EU na večstranski ravni podpira razvojno agendo Svetovne trgovinske organizacije (STO), ki je bila sprejeta v Dohi leta 2001. Oktobra 2015 je ratificirala sporazum o olajševanju trgovine, ki je bil sklenjen na deveti ministrski konferenci STO na Baliu in je še posebej pomemben za države v razvoju in kopenske države. Na 10. ministrski konferenci STO v Nairobiu je EU skupaj z nekaterimi članicami STO zelo odločno spodbujala obravnavo drugih vprašanj, ki so v interesu držav v razvoju. Vseeno rezultati

[1] [COM\(2012\)0022](#).

[2] „Povečanje učinka razvojne politike EU: agenda za spremembe“ ([COM\(2011\)0637](#)).

11. ministrske konference STO v Buenos Airesu (2017) in 12. ministrske konference STO v Ženevi (2022) niso okrepili obstoječih določb o posebni in različni obravnavi, saj niso poskrbeli za njihovo večjo natančnost, učinkovitost ali operativnost, niti niso vzpostavili bolj uravnoteženega sistema, ki temelji na pravilih.

Pobuda [pomoč trgovini](#), sprožena na ministrski konferenci STO decembra 2005, dopolnjuje razvojno agendo iz Dohe in zagotavlja pomoč za povečanje trgovinskih zmogljivosti, da se poveča rast in spodbudi boj proti revščini. EU je leta 2007 sprejela namensko [strategijo za pomoč trgovini](#), ki je bila posodobljena, da bi bila v skladu z [Agendo OZN za trajnostni razvoj do leta 2030](#), [Evropskim soglasjem o razvoju](#) in [globalno strategijo EU](#). Komisija je julija 2017 objavila [poročilo](#), kateremu je sledilo novo [sporočilo](#) novembra 2017. Svet je 11. decembra 2017 sprejel sklepe o tem sporočilu, Parlament pa je avgusta 2017 organiziral [predstavitev](#). Poročilo o napredku na področju pomoči EU za trgovino za leto 2022 potrjuje, da so EU in njene države članice vodilne svetovne donatorke pomoči za trgovino, saj so leta 2020 za to namenile 23 milijard EUR v primerjavi s 17,9 milijarde EUR leta 2019, kar je koristilo približno 140 državam in ozemljem, upravičenim do uradne razvojne pomoči. To predstavlja približno 38 % svetovnih sredstev za pomoč za trgovino in je 44 % več kot leta 2018.

SPLOŠNA SHEMA PREFERENCIALOV

Namen [splošne sheme preferencialov](#) (GSP) je državam in ozemljem v razvoju olajšati dostop do trga EU z znižanjem carinske stopnje za njihove proizvode. Prvotno je EU dodeljevala enostranske carinske preferenciale, da bi ustvarila dodatne izvozne prihodke za države v razvoju, ki bi jih lahko le-te ponovno vložile v lastni trajnostni razvoj. V okviru reforme iz leta 2012^[3] je bila shema GSP usmerjena bolj na tiste države, ki najbolj potrebujejo pomoč, tj. najmanj razvite države – pri tem pa so bili ohranjeni [trije sestavni deli](#) sheme. Prvi je standardni GSP: avtonomen trgovinski režim, s katerim EU za nekatere tuje proizvode ponuja enostranski prednostni dostop do svojega trga v obliki znižane ali ničte carinske stopnje. Drugi element (GSP+) je poseben spodbujevalni režim z znižanimi carinami za ranljive države, ki so ratificirale in izvajajo mednarodne konvencije na področju človekovih pravic in pravic delavcev, okolja in dobrega upravljanja. Tretji element je pobuda „vse razen orožja“, ki zagotavlja dostop na trg EU brez uvoznih dajatev in kvot za vse proizvode iz 48 najmanj razvitih držav, razen orožja in streliva.

Merila upravičenosti za standardno GSP, ki ponuja znižanje dajatev za približno 66 % vseh tarifnih postavk, so bila zaostrena, da bi vključili le najbolj ranljive države z nizkimi in srednje nizkimi prihodki. Zato se je število upravičenih držav v obdobju 2016–2017 občutno zmanjšalo s 176 na 23, leta 2020 pa na le 15, saj so bile postopoma iz sheme izključene države, ki jih je Svetovna banka uvrstila med države z visokim ali višjim srednjim dohodkom.

GSP+, posebni režim za trajnostni razvoj in dobro upravljanje, še vedno nudi ničto carinsko stopnjo za skoraj 66 % vseh tarifnih postavk, določenih v standardni GSP za ranljive države v razvoju. Kljub temu je bil pogoj za sodelovanje, da te države ratificirajo

[3] Uredba (EU) št. 978/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o uporabi sheme splošnih tarifnih preferencialov in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 732/2008, UL L 303, 31.10.2012, str. 1.

in izvajajo 27 mednarodnih konvencij o trajnostnem razvoju, vključno s konvencijami o temeljnih človekovih pravicah in pravicah delavcev ter nekaterimi konvencijami o varstvu okolja, pa tudi konvencijami o boju proti proizvodnji prepovedanih drog in prekupevanju z njimi. Neizpolnjevanje teh zahtev vodi k začasni odpravi tarifne koncesije. Na seznamu upravičenk je osem držav. Ti dve shemi GSP naj bi prvotno prenehali veljati decembra 2023, vendar sta bili podaljšani do decembra 2027, saj Parlament in Svet trenutno razpravljata o novi uredbi o GSP. Ta bi morala nadaljevati s politiko spodbujanja trajnostnega gospodarskega, socialnega in okoljskega razvoja držav upravičenk, vključno s spoštovanjem dobrega upravljanja in človekovih pravic, pri čemer je glavni cilj izkoreninjenje revščine.

Pobuda „vse razen orožja“ zagotavlja tržni dostop brez uvoznih dajatev in kvot za neomejeno obdobje za vse proizvode, razen orožja in streliva, iz 48 najmanj razvitih držav. Med temi državami je 34 afriških, osem azijskih, pet pacifiških in ena karibska država (Haiti). Vse države, ki so podpisale in ratificirale sporazume o prosti trgovini z EU, bodo s tem samodejno prenehale uživati preferencialno obravnavo, ne glede na stopnjo razvoja.

SPORAZUMI O GOSPODARSKEM PARTNERSTVU

Sporazumi o gospodarskem partnerstvu so leta 2000 v okviru Sporazuma iz Cotonouja postali glavni instrument za spodbujanje trgovine med EU ter afriškimi, karibskimi in pacifiškimi regijami. So temelj trgovinskih odnosov med EU in AKP, eden od treh stebrov Sporazuma iz Cotonouja in so načrtovani, da bi bili v skladu s pravili STO. Postopoma nadomeščajo enostransko preferencialno trgovinsko ureditev EU.

Pogajanja o sporazumih o gospodarskem partnerstvu so se začela leta 2002, zaključena pa naj bi bila do leta 2008. Ker pa je pogajalski proces trajal veliko dlje, kot je bilo pričakovano, je EU sprejela uredbo o dostopu do trga, da bi zagotovila začasno ureditev do leta 2014, ki je bila nato podaljšana za dve leti do sklenitve, podpisa in ratifikacije sporazumov o gospodarskem partnerstvu. V procesu ni bila dosežena zelena regionalna razsežnost, saj sta do dneva poteka uredbe o dostopu do trga (1. oktober 2016) samo dve celotni regiji podpisali sporazum o gospodarskem partnerstvu – nobeden od njiju še ni bil ratificiran – in veljaven je bil le en regionalni sporazum o gospodarskem partnerstvu. Uredba o dostopu na trg je bila 28. julija 2016 razveljavljena in nadomeščena z Uredbo (EU) 2016/1076 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2016^[4]. Sporazumi o gospodarskem partnerstvu bodo verjetno ostali veljavni in bodo tudi v prihodnje imeli osrednjo vlogo, čeprav bo februarja 2020 prenehal veljati Sporazum iz Cotonouja, zlasti ker je Svet 20. julija 2023 odobril osnutek sporazuma, ki ga trenutno pregleduje Evropski parlament.

SEDANJE STANJE

Prvi regionalni sporazum o gospodarskem partnerstvu je bil [Karibski forum](#) (Cariforum), podpisan oktobra 2008, Parlament pa ga je odobril 25. marca 2009. Sporazum je

[4]Uredba (EU) 2016/1076 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2016 o uporabi režimov za izdelke s poreklom iz nekaterih držav iz skupine afriških, karibskih in pacifiških držav (AKP), določenih v sporazumih, ki vzpostavljajo ali vodijo k vzpostavitvi sporazumov o gospodarskem partnerstvu, UL L 185, 8.7.2016, str. 1.

veljaven začasno. Skupne institucije iz tega sporazuma se od leta 2010 redno sestajajo, prvič pa je bil revidiran leta 2015. Obe strani vzpostavljata skupni sistem spremljanja, da bi se merila izvajanje in vpliv sporazuma o gospodarskem partnerstvu. Prav tako potekajo pogajanja o sporazumu, da bi se zaščitile posebne geografske označbe, pa tudi naknadna ocenjevalna študija o prvih 10 letih izvajanja.

Zahodna Afrika: pogajanja med EU in 16 zahodnoafriškimi državami o regionalnem sporazumu o gospodarskem partnerstvu so se zaključila februarja 2014. Vse države članice EU in 15 zahodnoafriških držav, z izjemo Nigerije, so podpisale sporazum o gospodarskem partnerstvu. Mavretanija in Gospodarska skupnost zahodnoafriških držav (ECOWAS) sta 9. avgusta 2017 podpisali pridružitveni sporazum, da bi opredelili sodelovanje te države v trgovinski politiki ECOWAS, tudi v sporazumu o gospodarskem partnerstvu. Medtem sta Slonokoščena obala in Gana 26. novembra 2008 oziroma 28. julija 2016 podpisali dvostranska „začasna“ sporazuma o gospodarskem partnerstvu. Parlament je sklenitev odobril 1. decembra 2016 in oba sporazuma se od takrat začasno uporabljata. Gana in EU sta potrdili celotno ponudbo za dostop do trga in časovni razpored, ki ga je predlagala Gana. Gana je v letu 2020 začela liberalizirati svoj trg za proizvode EU, proces pa naj bi se zaključil do leta 2029. Pogodbenici sta se dogovorili tudi o končni različici protokola o pravilih o poreklu.

Osrednja Afrika: Kamerun je edina država v osrednji Afriki, ki je podpisala sporazum o gospodarskem partnerstvu z EU, in sicer 15. januarja 2009. Evropski parlament je sporazum odobril junija 2013, julija 2014 pa ga je ratificiral tudi kamerunski parlament. Začasno se je začel uporabljati 4. avgusta 2014. Medtem sta regija in EU še naprej v stikih glede pristopa preostalih srednjeafriških držav, vendar regionalni sporazum o gospodarskem partnerstvu še ni bil podpisan.

Vzhodna in Južna Afrika: leta 2009 so štiri države v regiji (Mauritius, Sejšeli, Zimbabve in Madagaskar) podpisale sporazum o gospodarskem partnerstvu, ki se začasno uporablja od 14. maja 2012. Evropski parlament je sporazum odobril 17. januarja 2013. Ta sporazum je odprt tudi za druge države in Komori so ga podpisali julija 2017. Začasno se je začel uporabljati 7. februarja 2019. V teku so pogajanja o razširitvi področja uporabe sporazuma o gospodarskem partnerstvu, da bi vključeval vsa vprašanja, povezana s trgovino, kot je povezava med trgovino in trajnostnim razvojem, ter o ustanovitvi posvetovalnih organov za civilno družbo in parlamente. Zadnji krog pogajanj je bil julija 2023.

Vzhodnoafriška skupnost: pogajanja o regionalnem sporazumu o gospodarskem partnerstvu so se uspešno zaključila 16. oktobra 2014. 1. septembra 2016 so sporazum o gospodarskem partnerstvu podpisale Kenija in Ruanda ter EU in njene države članice. Kenija je ratificirala sporazum, Komisija pa je septembra 2023 Svetu v odobritev predložila začasni sporazum o gospodarskem partnerstvu. Uganda in Burundi se aktivno odločata o podpisu sporazuma o gospodarskem partnerstvu. Poslanci tanzanijskega parlamenta so 11. novembra 2016 žal glasovali proti ratifikaciji sporazuma o gospodarskem partnerstvu.

Južnoafriška razvojna skupnost (SADC): julija 2014 so bila po desetih letih uspešno sklenjena pogajanja o sporazumu o gospodarskem partnerstvu. EU in omenjena skupina, ki jo sestavlja šest od 15 članic Južnoafriške razvojne skupnosti (Bocvana,

Lesoto, Mozambik, Namibija, Esvatini in Južnoafriška republika), sta sporazum podpisali junija 2016, začasno je začel veljati oktobra 2016, potem ko ga je Parlament odobril septembra 2016. Mozambik je sporazum ratificiral aprila 2017, začasno pa se uporablja od 4. februarja 2018. Južna Afrika je leta 2019 uradno odstopila od protokola SADC. Angola ima status opazovalke in je leta 2021 začela pogajanja o sporazumu o spodbujanju trajnostnih naložb, [Komisija pa je junija 2023 Svetu poslala svoje predloge](#).

[Pacifik](#): sporazum o gospodarskem partnerstvu sta julija 2009 podpisali EU in Papua Nova Gvineja, Fidži pa decembra 2009. Evropski parlament je sporazum odobril januarja 2011. Parlament Papue Nove Gvineje je ta sporazum ratificiral maja 2011, Fidži pa je julija 2014 sklenil, da ga začne začasno uporabljati. Julija 2018 je Tonga izrazila namero o pristopu k sporazumu o gospodarskem partnerstvu. Decembra 2018 je Samoa zaključila proces pristopa k sporazumu o gospodarskem partnerstvu, Salomonovi otoki pa maja 2020.

Wolfgang Iglar
10/2023

